

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

กุ้งทะเลเป็นผลผลิตสัตว์น้ำที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอย่างมาก โดยเป็นทั้งอาหารโปรตีนที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูงแล้ว ยังเป็นสินค้าส่งออกที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในภาคอุตสาหกรรมและการส่งออก เนื่องจากประเทศไทยเป็นผู้นำและมีความสามารถในการผลิตกุ้งทะเลเป็นอันดับหนึ่งของโลก นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดการจ้างงาน และช่วยเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นจำนวนมาก ตั้งแต่เกษตรกร ผู้ผลิตอาหารกุ้ง ผู้ผลิตยาและสารเคมีต่างๆ โรงงานแปรรูป อุตสาหกรรมหีบเย็นจนถึงผู้ส่งออก ประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในตลาดโลก โดยมีส่วนแบ่งในตลาดโลกประมาณร้อยละ 30 และสามารถส่งออกนำรายได้เข้าสู่ประเทศเกือบ 100,000 ล้านบาท โดยทั่วไปผลผลิตกุ้งทะเลมีที่มาจาก 2 แหล่ง คือ จากการจับจากแหล่งธรรมชาติ และการเพาะเลี้ยง โดยกุ้งส่งออกของประเทศไทยมาจากการเพาะเลี้ยงเป็นส่วนใหญ่ พื้นที่เพาะเลี้ยงส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกและภาคใต้ จากข้อมูลสถานการณ์การเพาะเลี้ยงกุ้งในเดือนมกราคมถึงเดือนธันวาคม ปี 2553 พบว่าประเทศไทยส่งออกกุ้งถึง 417,626.97 ตัน คิดเป็นมูลค่า 99,139.99 ล้านบาท

อย่างไรก็ตามพบว่าปัจจุบันการส่งออกสินค้ากุ้งทะเลจากการเพาะเลี้ยงประสบปัญหาหลายด้านด้วยกัน เช่น ปัญหาคุณภาพกุ้งที่มีการตกค้างของยาปฏิชีวนะ ปัญหาโรคระบาด และการเลี้ยงที่ทำลายสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะกลุ่มประเทศสหภาพยุโรป มีการตรวจเข้มงวดในเรื่องยาปฏิชีวนะตกค้าง ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อประเทศผู้ส่งออกเป็นอย่างมาก ดังนั้น กรมประมงจึงได้ดำเนินการแก้ปัญหาอย่างเร่งด่วน โดยการจัดทำระบบรับรองคุณภาพกุ้งเลี้ยงด้วยระบบมาตรฐานฟาร์มเลี้ยง (Good Aquaculture Practice ; GAP) หรือระบบมาตรฐานจีเอพี ซึ่งเป็นมาตรฐานระยะยาวที่จะยกระดับมาตรฐานสินค้าให้เป็นอันดับหนึ่งในตลาด และมีคุณภาพสูงกว่าประเทศผู้ผลิตรายอื่นๆต่อไป ส่งผลให้ผู้ประกอบที่ได้รับการรับรองตราเครื่องหมายสินค้ากุ้งคุณภาพ (Thai Quality Shrimp) ที่เป็นมาตรฐานสินค้ากุ้งที่ได้รับการมาตรฐานของประเทศผู้ซื้อ สามารถแข่งขันกับประเทศคู่ค้ารายอื่นๆได้ (www.nicaonline.com คืบค้นวันที่ 10 กรกฎาคม 2554) โดยกรมประมงได้มีประกาศควบคุมให้ฟาร์มเลี้ยงกุ้งได้ทำการจดทะเบียนมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงกุ้ง เพื่อให้เกิดความมั่นใจแก่ผู้รับ

ข้อผลผลิตว่าไม่มีสารตกค้างและผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากเจ้าหน้าที่ของกรมประมงซึ่งเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเลทุกคนต้องให้การใส่ใจและปฏิบัติตามระบบมาตรฐานจีเอพี เพื่อให้ทุกขั้นตอนการผลิตกุ้งทะเลเน้นถึงความปลอดภัยจากผู้ผลิตสู่ผู้บริโภค

การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในภาคตะวันออก จังหวัดชลบุรีมีการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลมากกว่าร้อยละ 25 ของพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเล จากข้อมูลจากสำนักงานประมงจังหวัดชลบุรีมีเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเลจำนวน 403 ราย มีพื้นที่การเลี้ยงกุ้งทะเล 3439.50 ไร่ ผลผลิต 2029.35 ตัน คิดเป็นมูลค่า 202.94 ล้านบาท (สำนักงานประมงจังหวัดชลบุรี, 2553) ซึ่งมีเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเลแบบเดิมอยู่เป็นจำนวนมากและส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายเล็ก และเข้าถึงข้อมูลในการพัฒนามาตรฐานฟาร์มได้น้อย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเลในจังหวัดชลบุรีมีการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเลอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการปฏิบัติตามแนวปฏิบัติดังกล่าว ตลอดจนการปฏิบัติตามดังกล่าวมีความยุ่งยากในการปฏิบัติหรือไม่ และมีปัญหาอุปสรรคอย่างไร เพื่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้นำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย แผนการปฏิบัติการ และแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้สามารถดำเนินการตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นที่ยอมรับของผู้บริโภคทั้งภายในและต่างประเทศ และเพิ่มศักยภาพในการเพิ่มผลผลิตและเป็นอาชีพที่ยั่งยืนแก่เกษตรกรต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคม และเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเลในจังหวัดชลบุรี

2.2 เพื่อศึกษาแหล่งที่มาของความรู้ และการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ

2.3 เพื่อศึกษาสภาพการเลี้ยงกุ้งทะเลตามการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเลของเกษตรกรในจังหวัดชลบุรี

2.4 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลี้ยงกุ้งทะเลตามการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเลของเกษตรกรในจังหวัดชลบุรี

2.5 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการเลี้ยงกุ้งทะเลตามการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเลของเกษตรกรในจังหวัดชลบุรี

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกุ้งทะเลตามการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเลของเกษตรกร สามารถกำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตามได้ดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับสภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจและปัจจัยอื่นๆ สภาพพื้นฐานทางสังคมได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการเลี้ยงกุ้งทะเล การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ชนิดกุ้งทะเลที่เลี้ยง ขนาดพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเล จำนวนแรงงานในครัวเรือน/รับจ้าง รายได้จากการเลี้ยงกุ้งทะเล ต้นทุนในการเลี้ยงกุ้งทะเล แหล่งเงินทุน และแหล่งสินเชื่อ ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ แหล่งที่มาของความรู้ การได้รับการส่งเสริมจากเจ้าหน้าที่รัฐ และความยุ่งยากในการปฏิบัติ

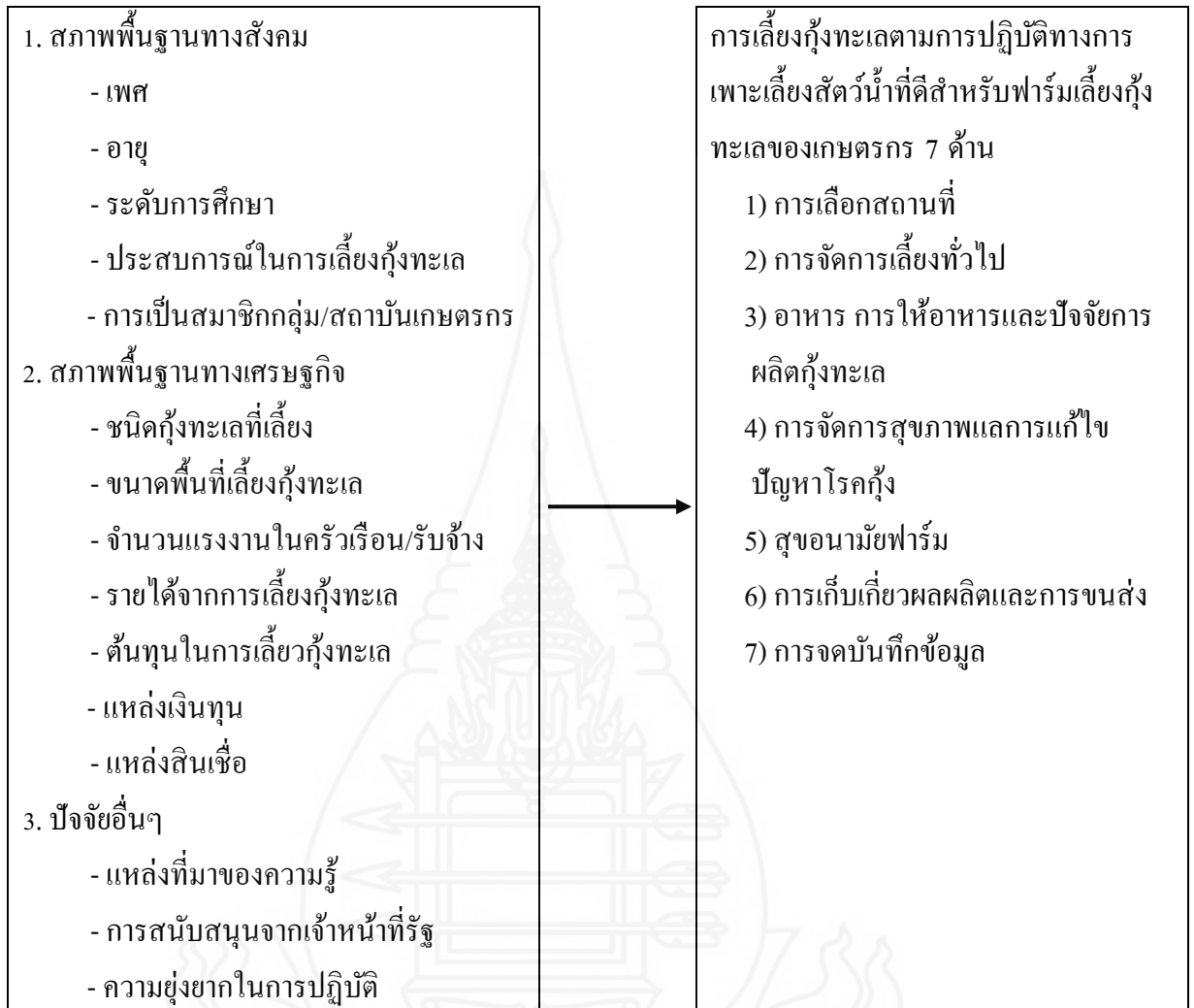
3.2 ตัวแปรตาม เป็นตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการเลี้ยงกุ้งทะเลตามการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเลของเกษตรกร 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเลือกสถานที่ ด้านการจัดการเลี้ยงทั่วไป ด้านอาหาร การให้อาหารและปัจจัยการผลิตกุ้งทะเล ด้านการจัดการสุขภาพและการแก้ไขปัญหาโรคกุ้ง ด้านสุขอนามัยฟาร์ม ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการขนส่ง และด้านการจัดบันทึกข้อมูล

กรอบแนวคิดการวิจัย สามารถแสดงเป็นรูปแบบจำลอง ดังภาพที่ 1.1

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ภาพที่ 1.1 รูปแบบจำลองกรอบแนวคิดการวิจัย

4. สมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรอิสระต่อไปนี้มีอย่างน้อย 1 ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับการเลี้ยงกุ้งทะเลตามการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเลของเกษตรกรในจังหวัดชลบุรี

4.1 สภาพพื้นฐานทางสังคม ได้แก่

- อายุ
- ระดับการศึกษา
- การเป็นสมาชิกกลุ่ม/สถาบันเกษตรกร
- ประสบการณ์ในการเลี้ยงกุ้งทะเล

4.2 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

- ขนาดพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเล
- จำนวนแรงงานในครัวเรือน/รับจ้าง
- ต้นทุนในการเลี้ยงกุ้งทะเล
- แหล่งเงินทุน

4.3 ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่

- แหล่งที่มาของความรู้
- การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่รัฐ
- ความยุ่งยากในการปฏิบัติ

5. ขอบเขตของการวิจัย

5.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาเกี่ยวกับการเลี้ยงกุ้งทะเลตามการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเล โดยศึกษาถึงการปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อกำหนดมาตรฐานจีเอพี และความยุ่งยากต่อการปฏิบัติตามเงื่อนไขใน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเลือกสถานที่ ด้านการจัดการเลี้ยงทั่วไป ด้านอาหาร การให้อาหารและปัจจัยการผลิตกุ้งทะเล ด้านการจัดการสุขภาพและการแก้ไขปัญหาโรคกุ้ง ด้านสุขอนามัยฟาร์ม ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการขนส่ง และด้านการจัดบันทึกข้อมูล

5.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ การวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเลในจังหวัดชลบุรีจาก 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอนันทนิคม อำเภอนาทอง อำเภอบ่อทอง ซึ่งได้ขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานประมงจังหวัดชลบุรี และได้รับการรับรองมาตรฐานจีเอพีในเดือนตุลาคม พ.ศ.2552-กันยายน พ.ศ.2553

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 เกษตรกร หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพเลี้ยงกุ้งทะเลในจังหวัดชลบุรี และได้รับการขึ้นทะเบียนเกษตรกรกับสำนักงานประมงจังหวัดชลบุรี และได้รับการรับรองมาตรฐานจีเอพีในเดือนตุลาคม พ.ศ.2552-กันยายน พ.ศ.2553

6.2 กุ้งทะเล หมายถึง กุ้งขาว และกุ้งกุลาดำที่เกษตรกรเป็นผู้เพาะเลี้ยง

6.3 การปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเล หมายถึง การผลิตกุ้งทะเลตามมาตรฐานจีเอพี (Good Aquaculture Practice ; GAP) ใน 7 ด้าน ได้แก่ ด้านการเลือกสถานที่ ด้านการจัดการเลี้ยงทั่วไป ด้านอาหาร การให้อาหารและปัจจัยการผลิตกุ้งทะเล ด้านการจัดการสุขภาพและการแก้ไขปัญหาโรคกุ้ง ด้านสุขอนามัยฟาร์ม ด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตและการขนส่ง และด้านการจัดบันทึกข้อมูล

6.4 ประสบการณ์ในการเลี้ยงกุ้งทะเล หมายถึง จำนวนปีที่เกษตรกรเลี้ยงกุ้งทะเลเป็นอาชีพ

6.5 ขนาดของพื้นที่เลี้ยงกุ้งทะเล หมายถึง ขนาดพื้นที่ที่ใช้เลี้ยงกุ้งทะเลของเกษตรกรทั้งที่เป็นของตนเองและเช่าผู้อื่น

6.6 รายได้จากการเลี้ยงกุ้งทะเล หมายถึง จำนวนเงินที่ได้รับจากการเลี้ยงกุ้งทะเล 1 รอบการเลี้ยงโดยไม่หักค่าใช้จ่าย

6.7 ต้นทุนในการเลี้ยงกุ้งทะเล หมายถึง ต้นทุนค่าใช้จ่ายของเกษตรกรในการเลี้ยงกุ้งทะเล 1 รอบการเลี้ยง

6.8 ความยุ่งยากในการปฏิบัติ หมายถึง ความคิดเห็นของเกษตรกรเกี่ยวกับความยุ่งยากต่อการปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเล

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงนโยบาย การวางแผนปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรผู้เลี้ยงกุ้งทะเลในจังหวัดชลบุรีปฏิบัติตามแนวทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเล

7.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนส่งเสริมการเลี้ยงกุ้งทะเลเป็นอาชีพให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับศักยภาพของเกษตรกร

7.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเลี้ยงกุ้งทะเลตามมาตรฐานจีเอพี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและวางแผนรวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงกุ้งทะเลอย่างมีประสิทธิภาพตามแนวทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดีสำหรับฟาร์มเลี้ยงกุ้งทะเล

7.4 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

7.5 เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษาวิจัยด้านอื่นๆที่เกี่ยวข้องในโอกาสต่อไป

